

Jarosław Iwaszkiewicz (1894-1980)

Jarosław (właściwie: Leon; oficjalnie Jarosław od 1945 r.) Iwaszkiewicz, pseudonim *Eleuter*, urodził się 20 lutego 1894 r. w Kalniku koło Kijowa, zmarł 2 marca 1980 r. w Warszawie. Prozaik, poeta i eseista, tłumacz i librecista, współtwórca grupy poetyckiej Skamander, współpracownik *Wiadomości Literackich*, wieloletni redaktor naczelny miesięcznika *Twórczość*. Uczył się w Warszawie, potem w Elizawetgradzie (dziś Kirowohrad), a od 1909 r. w Kijowie, w liceum nr 4. W tym czasie podjął pierwsze próby twórcze, głównie komponując utwory muzyczne, ale także pisząc wiersze. Po maturze rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Kijowskim, których jednak nie ukończył. Studiował także w konserwatorium w Kijowie. Był korepetytorem w dworach polskich i rosyjskich. Wrażenia z tych czasów będą kanwą licznych późniejszych utworów.

Debiutował w 1915 wierszem *Lilith* w kijowskim piśmie "*Pióro*". Debiut książkowy to *Oktostychy* w 1919. W latach 1916-1918 był aktorem i kierownikiem literackim kijowskiego Teatru Studya S. Wysockiej. Wiosną 1918 r. wstąpił do 3 Korpusu Polskiego, po jego rozbrojeniu wrócił do Krakowa. W październiku 1918 przyjechał do Warszawy, związał się z grupą twórców skupionych wokół pisma "*Pro arte et studio*", wszedł w skład grupy literackiej występującej w kabarecie literackim "*Pikador*", następnie w skład grupy Skamander. W latach 1919-1920 był w zespole redakcyjnym "*Zdroju*", 1920-1922 redagował w "*Kurierze Polskim*" dział "*Sztuka*". Wiersze, prozę i recenzje publikował w "*Kurierze Lwowskim*" (1921-1922) i "*Tygodniku Ilustrowanym*" (od 1922). W 1921 założył wraz z przyjaciółmi eksperymentalny teatr artystyczny "*Elsynor*", w którym wystawiono sztukę Stanisława Ignacego Witkiewicza "*Pragmatyści*".

W 1922 r. ożenił się z Anną Lilpopówną, z którą miał dwie córki (Maria ur. w 1924 i Teresa ur. w 1928). W 1928 r. zamieszkał wraz z rodziną w Podkowie Leśnej, w posiadłości Stawisko. Dzisiaj znajduje się w niej muzeum.

W latach 1923-1925 był sekretarzem marszałka Sejmu, Macieja Rataja. Należał do Związku Zawodowego Literatów Polskich. W latach 1924-1939 współpracował z "*Wiadomościami Literackimi*". Był sekretarzem w Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych, od 1925 członkiem Polskiego PEN Clubu. Brał czynny udział w pracach europejskiej unii intelektualnej oraz PEN Clubu. Utwory literackie i recenzje ogłaszał w "*Pologne Littéraire*" (1926-1935), "*Muzyce*" (1926-1937 z przerwami), "*Pamiętniku Warszawskim*" (1929-1931). W latach 1927-1932 pracował w Wydziale Prasowym MSZ jako kierownik referatu propagandy sztuki. Od 1927 pracował w dyplomacji. Pełnił obowiązki sekretarza ambasady RP w Kopenhadze (1932-1935) i Brukseli (1935-1936).

W czasie II wojny światowej działał w strukturach Polski Podziemnej. Współpracował z prof. Lorentzem przy ratowaniu zabytków kultury. Willa w Stawisku przez cały okres okupacji, a zwłaszcza po upadku Powstania Warszawskiego, była schronieniem dla wielu Polaków i Żydów zagrożonych aresztowaniem. Bywało, że ukrywało się tu ponad 40 osób.

W latach 1945-1946 był redaktorem naczelnym poznańskiego dwutygodnika "*Życie Literackie*", 1947-1948 - redaktorem tygodnika "*Nowiny literackie*". Poezję, prozę i recenzje publikował w "*Odrodzeniu*" (1945-1949), "*Przekroju*" (1945-1954) i

"*Kuźnicy*" (1946-1949). Między 1945 i 1949 - kierownik literacki Teatru Polskiego w Warszawie. Od 1945 aktywnie działał w ZZLP (od 1949 ZLP) - był jego prezesem (1945-1946, 1947-1949, 1959-1980) i wiceprezesem (1949-1956). Wchodził w skład Zarządu Polskiego PEN Clubu (1950-1965 był jego wiceprezesem). W 1948 r., wraz z Jerzym Borejszą, uczestniczył w organizacji Światowego Kongresu Intelktualistów w Obronie Pokoju we Wrocławiu, w 1950 był delegatem na II Światowy Kongres Pokoju. W 1952 r. został prezesem Rady Nadzorczej Spółdzielni Wydawniczej "Czytelnik". Od 1952, przez wiele kadencji, do końca życia, był posłem na Sejm PRL.

Publikował w "*Nowej Kulturze*" (1950-1956) i "*Przeglądzie Kulturalnym*" (1952-1954). Od lutego 1955 r. do śmierci był redaktorem miesięcznika "*Twórczość*". Od 1955 do 1979 r. miał cotygodniowy felieton w "*Życiu Warszawy*" ("*Rozmowy o książkach*") i przegląd tłumaczeń z literatur skandynawskich. W latach 1955-1957 ponownie został kierownikiem literackim Teatru Polskiego w Warszawie. W 1960 wybrany do Zarządu Europejskiej Wspólnoty Pisarzy. Od 1965 był prezesem Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Włoskiej, od 1966 przewodniczącym polskiego oddziału Stowarzyszenia Kultury Europejskiej (SEC). W latach 1970-1971 prowadził wykłady o literaturze polskiej na Uniwersytecie Warszawskim.

Jego działalność, w przeciwieństwie do twórczości, do tej pory nie jest oceniana jednoznacznie i budzi spore kontrowersje.

Jarosław Iwaszkiewicz, choć uważał się za homoseksualistę, był biseksualistą. Motywy homoseksualne występują zarówno w jego poezji, jak i prozie. Dalekim krewnym poety był kompozytor Karol Szymanowski. Tytuły doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego otrzymał w 1971 r. i Jagiellońskiego w 1979 r. W 1936 r. odznaczony Złotym Wawrzynem Akademickim Polskiej Akademii Literatury, w okresie powojennym Orderem Budowniczych Polski Ludowej. W 1952 otrzymał nagrodę państwową I stopnia. Pośmiertnie, w 1991 r. przyznano mu medal "Sprawiedliwy wśród Narodów Świata".

Zgodnie z życzeniem, został pochowany w mundurze górniczym, na cmentarzu w Brwinowie pod Warszawą. Po śmierci pisarza w Stawisku, w jego willi, powstało *Muzeum Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów*.

Twórczość

Poezja: *Oktostychy* (1919), *Dionizje* (1922), *Kasydy zakończone siedmioma wierszami* (proza poetycka i wiersze – 1925), *Księga dnia i księga nocy. Poezje* (1929), *Powrót do Europy* (1931), *Lato* (1932-1933), *Inne życie* (1938), *Wiersze wybrane* (1946), *Ody olimpijskie* (1948), *Warkocz jesieni i inne wiersze* (1954), *Ciemne ścieżki* (1957), *Dzieła. Wiersze* (1958), *Jutro żniwa* (1963), *Krągły rok* (1967), *Xenie i elegie* (1970), *Śpiewnik włoski* (1974), *Album Tatrzańskie* (1976), *Mapa pogody* (1977), *Śpiewnik włoski* (1978), *Muzyka wieczorem* (1980).

Powieści, nowele i opowiadania: *Zenobia Palmura* (powieść poetycka – 1920), *Legends i Demeter* (1921), *Hilary, syn buchaltera* (powieść – 1923), *Siedem bogatych miast nieśmiertelnego Kościeja* (proza poetycka – 1924), *Księżyc wschodzi* (1925), *Pejzaże sentymentalne* (1926), *Zmowa mężczyzn* (1930), *Panny z Wilka* (1932), *Czerwone tarcze* (1934), *Młyn nad Utratą* (1936), *Dwa opowiadania* (1938), *Pasje błędmierskie* (1938), *Stara cegielnia. Młyn nad Lutynią* (1946), *Nowa miłość i inne opowiadania* (1946), *Nowele włoskie* (1947), *Wycieczka do Sandomierza*

(1953), *Ucieczka Felka Okonia* (1954), *Opowiadania. 1918-1953* (t. I-II – 1954), *Opowieści zasłyszane* (1954), *Dzieła. Proza poetycka; Dzieła. Powieści*, t. I-II; *Dzieła. Opowiadania*, t. I-II (1958), *Tatarak i inne opowiadania* (1960), *Kochankowie z Marony* (1961), *Sława i chwała* (t. I – 1956; t. II – 1958; t. III – 1962), *Heydenreich. Cienie* (1964), *O psach, kotach i diabłach* (1968), *Ogrody* (1974).

Dramaty: *Kochankowie z Marony* (1929), *Lato w Nohant* (1937), *Maskarada* (1939), *Odbudowa Błędmierza* (1951), *Dzieła. Dramaty* (1958).

Libretto: *Król Roger* (1926).

Wspomnienia: *Książka o Sycylii* (1956), *Książka moich wspomnień* (1957), *Gniazdo łabędzi. Szkice z Danii* (1962), *Portrety na marginesach* (2004).

Korespondencja: Jarosław Iwaszkiewicz, Teresa Jeleńska, Konstanty Jeleński, *Korespondencja* (2008).

Iwaszkiewicz w piosenkach: 1997: Grzegorz Turnau, *Tutaj jestem* – tekst utworu "Takiej drugiej nocy".